

J. Hickiewicz, Politechnika Opolska, Opole
E. Weber, Opole
P. Sadlowski, Uniwersytet Opolski, Opole

ZYGMUNT OKONIEWSKI (1877- 1936) W 140 ROCZNICĘ URODZIN

ZYGMUNT OKONIEWSKI (1877- 1936) IN THE 140TH ANNIVERSARY OF HIS BIRTHDAY

Streszczenie: Artykuł prezentuje Zygmunta Okoniewskiego, elektrotechnika, pioniera polskiego przemysłu maszyn elektrycznych i transformatorów, społecznika, prezesa SEP. Ukończył on szkoły w Mittweidzie i Berlinie-Charlottenburgu. Później pracował w szwajcarskiej firmie „Brown-Boveri”, w której był przedstawicielem na terenie carskiej Rosji, w Petersburgu i Kijowie. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, z ramienia „Brown-Boveri”, założył w 1922 r. w Żychlinie fabrykę maszyn elektrycznych, a następnie wykupił dla „Brown-Boveri” fabrykę w Cieszynie i ją rozbudował. Po wielkim kryzysie finansowym „Brown-Boveri” zamknęła oba zakłady, jednak z inicjatywy Okoniewskiego przy współpracy z firmą „Rohn-Zieliński” zdołano je ponownie uruchomić w 1933 r. Tekst przedstawia wielkie zasługi Okoniewskiego dla rozwoju polskiego przemysłu maszyn elektrycznych i omawia jego wybitną działalność na polu społecznym. Był prezesem SEP (1929-30) w ważnym okresie, gdy wprowadzano nowy statut w tej organizacji.

Abstract: The article presents Zygmunt Okoniewski, an electrician, pionner of the Polish industry of electric machines and transformers, community worker. He finished schools in Mittweid and Berlin – Charlottenburg. Afterwards, he worked in the Swiss company „Brown-Boveri” which he represented in Tsarist Russia, in Petersburg and Kiev. After Poland regained independence, he founded an electric machine factory in Żychlin in 1922 on behalf of the „Brown-Boveri” company and then he bought a factory for the „Brown-Boveri” in Cieszyn and he extended it. After the great financial crisis the „Brown-Boveri” closed up both plants. However, on the initiative of Okoniewski and with the cooperation with the „Rohn-Zieliński” company it was possible to open the plants again in 1933. The text shows the great services of Okoniewski for the development of the Polish electric machine industry and discusses his outstanding activity in the social field. He was the president of the SEP (1929-1930) in an important period when a new statute was being introduced in this association.

Słowa kluczowe: historia elektryki, biografia,

Keywords: history of electrical engineering, biography

1. Początkowe lata

Fot. 1. Zygmunt Okoniewski

Zygmunt Okoniewski urodził się 4.03.1877 r. w Kijowie w rodzinie ziemiańskiej. Był synem Zygmunta i Julii ze Sławińskich. Szkołę średnią ukończył w Kijowie, po czym rozpoczął studia w Mittweidze (Technikum Mittweida),

gdzie w 1900 r. uzyskał dyplom inżyniera elektromechanika. Swoje studia uzupełnił na Politechnice w Berlinie- Charlottenburgu (Technische Hochschule Charlottenburg) specjalizując się w dziedzinie elektrotechniki i maszyn parowych. Pracę zawodową rozpoczął od krótkiej praktyki w firmie „Towarzystwo Udziałowe Fabryk Wyrobów Metalowych Rohn – Zieliński i Spółka” w Warszawie. W tym czasie nawiązał również współpracę z firmą „Franz Seiffert und Co. A.G.” w Berlinie i jako jej przedstawiciel otworzył własne biuro armatur i rurociągów w Petersburgu. W 1907 r., w wieku 30 lat, objął przedstawicielstwo szwajcarskiego koncernu elektrotechnicznego „Brown Boveri Co” i założył własne biuro techniczne w Warszawie. Prowadził je pod nazwą „Biuro Techniczne inż. Z. Okoniewskiego” z oddziałem w Sosnowcu. Po wybuchu I wojny

światowej w 1914 r. Okoniewski przeniósł biuro do Kijowa. W tym czasie działał również na polu społecznym wśród tamtejszej Polonii, m. in. jako prezes Stowarzyszenia Techników Polaków oraz jako członek Polskiego Towarzystwa Naukowego w Kijowie.

2. Brown –Boveri w Polsce

W 1918 r. powrócił do Warszawy i ponownie otworzył biuro techniczne pod nazwą: „Biuro Techniczne inż. Z. Okoniewskiego Jeneralna Reprezentacja Towarzystwo Akcyjne Brown Boveri i Co w Badenie- Szwajcaria”. W zamieszczonej reklamie w „Przeglądzie Technicznym” (1920, nr 10, s.37) tak przedstawiono oferowane w nim usługi: *trakcja elektryczna, tramwaje, kolejki podjazdowe, centrale elektryczne, turbodynamo prądu stałego i zmiennego, motory, turbokompresory, tablice rozdzielcze, maszyny wyciągowe do kopalń*. W 1920 r. centrala w Baden (Szwajcaria, kanton Argowia) upoważniła Okoniewskiego do podjęcia wstępnych kroków zmierzających do utworzenia w Polsce spółki akcyjnej.

Szwajcarskie Towarzystwo Akcyjne Brown Boveri zostało założone w 1891 r. przez Charlesa Browna i Waltera Boveri. Szybko zdobyło ono światową renomę i skierowało swoją ekspansję poza granice macierzystego kraju. Na początku lat 30-tych XX wieku, oprócz trzech szwajcarskich, posiadało 11 przedstawicielstw zagranicznych m. in. w Anglii, Włoszech, Francji, Norwegii i Stanach Zjednoczonych.

Starania Okoniewskiego zakończyły się sukcesem i powstała nowa firma „Polskie Zakłady Elektryczne Brown Boveri Spółka Akcyjna”. Dnia 11 VIII 1921 r. nowa firma została zatwierdzona przez Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Skarbu, a 24 XI Z. Okoniewski został jej dyrektorem naczelnym. Początkowy kapitał zakładowy spółki wynosił 50 mln marek polskich, który podzielono na 50 tys. akcji po 100 marek każda. Spółka Akcyjna miała nie tylko promować na rynku polskim wyroby fabryki z Baden, ale także rozpocząć produkcję w polskich zakładach w oparciu o sprawdzone rozwiązania szwajcarskie. Siedziba Spółki mieściła się w Warszawie przy ulicy Bielańskiej 6. Cele spółki określono bardzo szeroko, obejmowały niemal wszystkie dziedziny elektrotechniki. Równocześnie z tworzeniem spółki akcyjnej Okoniewski 23 IX 1921 r. nabył teren po dawnej cukrowni Walentynów w Żychlinie i założył tam fabrykę maszyn elektrycznych,

(Żychlin leży w powiecie kutnowskim, ok. 105 km od Warszawy). Na lokalizację produkcji elektrotechnicznej złożyło się wiele czynników, m.in. bliska odległość od Warszawy, dostępność linii kolejowych oraz tania siła robocza, na którą składali się byli pracownicy cukrowni. Jednocześnie decyzja o założeniu tam fabryki była bardzo ryzykowna, bowiem teren ten nie posiadał tradycji przemysłowych oraz wykwalifikowanej kadry potrzebnej do podjęcia znacznie bardziej skomplikowanej produkcji. Fabryka uruchomiona została 31 grudnia 1922 r. Pierwszym dyrektorem fabryki został inż. Stanisław Sliwiński. Kolejnym zaś od 1928 r. był Jerzy Gosiewski, jego zastępcą był szef biura technicznego Zygmunt Gogolewski. Początkowo produkowano w niej silniki indukcyjne, jednak z czasem zakres produkcji się rozszerzał. W „Przeglądzie Elektrotechnicznym” (1929, nr 12, s.378) tak przedstawiono program produkcyjny żychlińskiej fabryki:

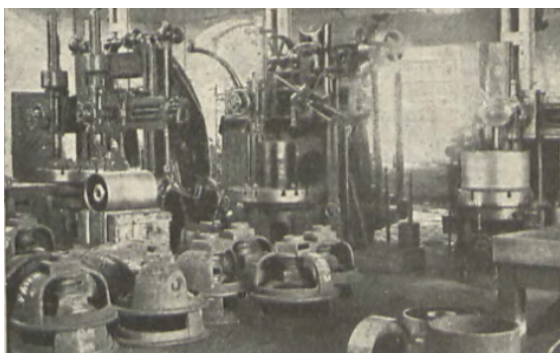
Silniki trójfazowe na wszystkie znormalizowane napięcia niskie i wysokie, budowy otwartej, półzamkniętej i zamkniętej, o mocy od 13,5 do 1150 KM — wraz z przyborami, jako to: koła pasowe, sanie naciągowe, rozruszniki, sprzęgła itd. Prądnice trójfazowe szybkobieżne do napędu pasowego i wolnobieżne do bezpośredniego sprzężenia z silnikami dieslowskimi i in., na napięcia do 6600 V, o mocy od 33 do 1000 kVA. Będąc jedyną w Polsce fabryką, budującą maszyny tego rodzaju, ma Żychlin w dotychczasowym dorobku swoim m. i. duże prądnice dostarczone elektrowniom w Tarnowie (780 kVA), Nowym Sączu (645 kVA), Stanisławowie (3 X 465 kVA), Zakopanem i Kowlu (po 420 kVA), Leśmierzu (400 kVA), Kołomyi, Krzemieńcu i.w.i. Transformatory trójfazowe na napięcia do 37 000 V, o mocy od 5 do 1600 kVA oraz małe transformatorki przenośne do 50 V. Silniki i prądnice prądu stałego o mocy do 500 kW wraz z rozrusznikami i regulatorami napięcia. Specjalne silniki tramwajowe prądu stałego oraz przybory do nich, jako to: nastawniki, wyłączniki samoczynne, oporniki itd. Fabrykację tego rodzaju silników podjęła się po raz pierwszy w Polsce fabryka żychlińska i obecnie pracują one już w tramwajach łódzkich (miejskich i dojazdowych), łwowskich i krakowskich, a wkrótce będą pracowały i w warszawskich. Specjalne prądnice do oświetlenia elektr. wagonów kolejowych. Tablice rozdzielcze wszelkiego rodzaju na napięcia niskie i wysokie. Skrzynki przyłączone

z wyłącznikami zwykłymi i samoczynnymi, z przełącznikami z gwiazdy w trójkąt itd.

Jak widać zakres produkcji był obszerny i obejmował: silniki prądu stałego, silniki trakcyjne, silniki prądu zmiennego dużej mocy, generatory do elektrowni i transformatory WN. Produkty odpowiadały na zapotrzebowanie ówczesnego przemysłu, energetyki i elektryfikacji transportu w Polsce.

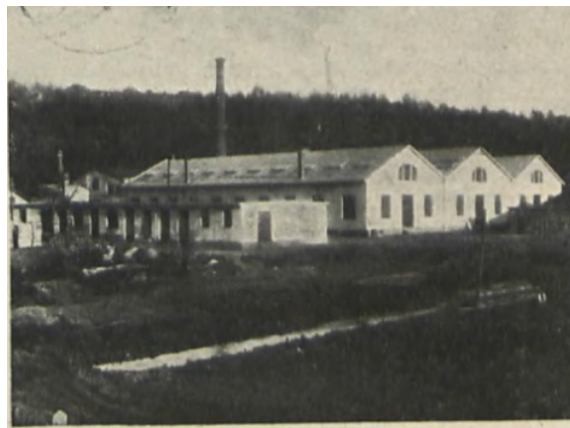
Fot. 2. Żychlin, główny budynek fabryki

Fot. 3. Żychlin fragment wnętrza fabryki

Dnia 9 IV 1926 r. Z. Okoniewski wykupił i rozbudował fabrykę maszyn elektrycznych w Cieszynie. Jej dyrektorem pozostał inż. Karol Rusz. Fabryka cieszyńska miała odmienny charakter, jak podaje „Przegląd Elektrotechniczny” (1929 nr 12, s. 379.) jej produkcja uzupełniała ofertę zakładu żychlińskiego, przede wszystkim w zakresie: *Silniki trójfazowe małej mocy od 0,25 do 50 koni. mech., w różnych wykonaniach, a m. otwarte, okapturzone, zamknięte, z wirnikami pierścieniowymi i zwartymi, na różne napięcia i obroty. Przybory do silników, jako to: sanie naciągowe, rozruszniki, przełączniki z gwiazdy w trójkąt skrzynki przyłączeniowe, sprzęgła itp. Pompy odśrodkowe małej mocy z napędem elektrycznym. Wentylatory kuzienne j.w. Mufy kablowe różnych typów. Wszelkiego rodzaju odlewy żelazne.* Oba te za-

kłady stworzyły podwaliny przemysłu maszyn elektrycznych w Odrodzonej Polsce.

Fot. 4. Cieszyn Widok zewnętrzny fabryki

Fot. 5. Cieszyn fragment wnętrza fabryki

3. Wielki kryzys finansowy

Spółka od 1928 r. zaczęła jednak przynosić straty. Przyczynił się do tego nadmierny rozmach inwestycyjny i zbyt liberalne kredytowanie klientów. Zbyt duże tempo rozwoju wywołało problemy z dotrzymywaniem terminów realizacji zamówień. Jednocześnie w 1929 r. zapoczątkował się wielki kryzys gospodarczy, który znacząco wpłynął na powiązania gospodarcze. Miał on duży wpływ na dalsze pogarszanie się sytuacji w wielu fabrykach. Wywołany kryzysem brak zamówień spowodował spadek obrotów spółki. Wydatki na nowe inwestycje pozyskiwano z pożyczek z Banków Szwajcarskich i firm koncernu „Brown-Boveri”. W 1930 r. centrala z Baden postanowiła pokryć starty i zadłużenie. Doszło do zmian w kierownictwie spółki, m.in. 27 I 1930 r., Okoniewski złożył mandat Dyrektora Naczelnego przestając być kierownikiem spółki. Został jednak powołany na Prezesa Rady Wykonawczej. Reorganizację przeszła centrala,

zlikwidowano naczelną dyrekcję i na jej miejsce powołano przybyłych ze Szwajcarii dwóch dyrektorów. Do Żychlina przysłano czterech instruktorów-elektrotechników ze Szwajcarii oraz sześciu fachowców z fabryki cieszyńskiej. W lipcu 1930 r. Karol Rusz został dyrektorem obu fabryk. Zamierzano skoncentrować produkcję w Żychlinie. W 1931 r. Zygmunt Okoniewski chciał zakupić od Szwajcarów obie fabryki, jednak w sierpniu 1931 r. obie zostały zamknięte. Spółka została rozwiązana w 1932 r. W 1932 r. Okoniewski wystąpił z propozycją nabycia przez firmę „Rohn- Zieliński” fabryki w Żychlinie. Propozycję zrealizowano i 13 IX 1932 r. przekształcając firmę w „Zakłady Elektromechaniczne Rohn – Zieliński S.A. licencja Brown Boveri”, która nabyła od „Brown Boveri” 13 IX 1932 r. fabrykę w Żychlinie, a 23 V 1933 r. fabrykę w Cieszynie. Warsztaty „Rohn- Zieliński” w Warszawie zostały zamknięte, a ich maszyny i urządzenia przeniesione do fabryki żychlińskiej. Dzięki inicjatywie Okoniewskiego już w marcu 1933 r. udało się wznowić produkcję w obu fabrykach. Prezesem spółki został Z. Okoniewski. Fabryką w Żychlinie do 1936 r. kierował Jerzy Gosiewski. Fabryką w Cieszynie kierowali Maurycy Myśliwiec (sprawy techniczne) i Henryk Tomanek (sprawy ekonomiczne).

Z. Okoniewski doprowadził do ponownego rozwoju obu fabryk oraz centrali przedsiębiorstwa w Warszawie i jego przedstawicielstw terenowych, m. in. w Katowicach i Poznaniu. Szczególnie istotny był wkład Okoniewskiego w podnoszeniu poziomu technicznego przedsiębiorstwa, które stopniowo rozszerzało swój program produkcyjny w zakresie maszyn elektrycznych wirujących, transformatorów i pomp, dostosowując się do potrzeb różnych dziedzin gospodarki narodowej.

W drugiej połowie lat 30-tych w fabryce w Żychlinie produkowano przede wszystkim prądnice, trójfazowe silniki asynchroniczne, maszyny okrętowo- morskie, skomplikowane silniki dla przemysłu: włókienniczego, papierniczego, chemicznego, górnictwa i przemysłu naftowego oraz transformatory olejowe największych mocy. Osiągnięciem fabryki żychlińskiej były maszyny okrętowo-morskie wykonywane częściowo na podstawie dokumentacji „Brown-Boveri”. Szczytowym osiągnięciem była główna maszyna do łodzi podwodnej. Fabryka w Żychlinie była też producentem największych silników asynchronicznych (silnik

o mocy 1360 KM i 990 obrotach na minutę na napięciu 6kV). Skomplikowanym przedsięwzięciem była budowa transformatorów dużej mocy. Potrzeba wynikała w drugiej połowie lat 30-tych kiedy podjęto budowę przesyłowej linii elektrycznej Rożnów- Mościce- Starachowice- Warszawa o najwyższym stosowanym wówczas w Polsce napięciu 150 kV. Przetarg na budowę transformatorów dla tej linii, spośród 11 zgłoszonych firm, wygrała fabryka w Żychlinie. Konstrukcja transformatorów oparta była na licencji „Brown-Boveri”, ale biuro konstrukcyjne fabryki w Żychlinie opracowało tak wiele własnych rozwiązań, że dokumentacja licencyjna stanowiła ok. 50 % całej dokumentacji konstrukcyjnej. Zbudowano cztery transformatory: dwa dwuuzwojeniowe o mocy 12 MVA o napięciach 150/6kV i dwa trójuzwojeniowe o mocy 11 MVA, 150/30/6 kV. Transformatory te, w trakcie ich wieloletniej eksploatacji, okazały się niezawodne. Na bazie tych doświadczeń wykonano w 1938 r. w Żychlinie największy transformator, w okresie polski międzywojennej, o mocy 25 MVA na górne napięcie 36 kV. W Żychlinie produkowano również transformatory specjalne: piecowe, prostownikowe i regulacyjne. Transformatory regulacyjne były nowością, pozwalały na zmianę, w pewnych granicach przekładni, transformatora podczas jego pracy bez potrzeby odłączania transformatora z sieci. Doświadczenia nabyte przy produkcji transformatorów zaowocowały później w wydanej przez PWT 1956 r. książce „Transformatory-budowa i projektowanie” napisanej przez: E. Jezierskiego, Z. Gogolewskiego Z. Kopczyńskiego i J. Szmita.

W fabryce cieszyńskiej z kolei po 1933 r. ambitnie podjęto produkcję silników cichobieżnych w oparciu o licencję „Brown-Boveri”. W silnikach tych udało się niemal całkowicie zlikwidować szum i jednocześnie uzyskać bardzo dobre własności elektryczne. Mogły być one zastosowane w instalacjach domów mieszkalnych, teatrach i kościołach. W 1934 r. produkcja fabryki w Cieszynie objęła: silniki elektryczne o mocy do 70 kW, rozruszniki, skrzynki przyłączowe, pompy odśrodkowe i pompy parowe Worthingtona.

Wyroby tych fabryk instalowano na największych budowach w Polsce, głównie w Centralnym Okręgu Przemysłowym. Przy produkcji stosowano najnowsze metody obróbki, wg. szwajcarskiego systemu pasowań, co zapewniało zamienność części i dokładność wykonania

nia. Produkcja opierała się na licencjach szwajcarskich, jednak zatrudnienie wybitnych inżynierów pozwalało nie tylko utrzymać wysoki poziom techniczny, ale także doskonalić wyroby szwajcarskie własnymi pomysłami.

W kierowanym przez Z. Okoniewskiego przedsiębiorstwie wykształciło się wielu inżynierów. W fabryce w Żychlinie pracowali inżynierowie, którzy później zostali profesorami polskich politechnik oraz wybitnymi konstruktorami maszyn elektrycznych. Byli to m.in.:

Z. Gogolewski (1896-1969), absolwent Politechniki Warszawskiej (1922), jako młody 30-letni inżynier zaczął prace w Żychlinie jako konstruktor, następnie w latach 1928-1931 r. był szefem biura technicznego. Po kryzysie powrócił do pracy w fabryce. Do 1935 r. był prokurentem zarządu, a po śmierci Z. Okoniewskiego członkiem trzyosobowego zarządu spółki, dyrektorem do spraw technicznych. Po II wojnie światowej był założycielem Centralnego Biura Konstrukcyjnego Maszyn Elektrycznych w Katowicach i profesorem Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Eugeniusz Jezierski (1902-1990), absolwent Politechniki Warszawskiej (1929). Od 1935 r. pracował w fabryce w Żychlinie, początkowo jako kierownik stacji prób, później konstruktor. W lutym 1945 r. został powołany przez Radę Robotniczą na dyrektora fabryki. Od listopada 1945 r. pracownik Politechniki Łódzkiej, a w sierpniu 1946 r. objął tam Katedrę Maszyn Elektrycznych. Jednym z konstruktorów w fabryce był inż. Jerzy Szmit, który od 1934 r. był kierownikiem biura technicznego fabryki w Żychlinie. Pracował w fabryce w cza-sie wojny, aż do 1949 r. W 1949 r. został kierownikiem pracowni transformatorów Cenralnego Biura Konstrukcyjnego Maszyn Elektrycznych w Katowicach, w zamiejscowym oddziale w Żychlinie. Od 1951 r. do 1984 r. pracował w CBKME w Katowicach, od 1954 r. jako kierownik działu maszyn prądu zmiennego, a od 1956 r. jako główny konstruktor. Od 1966 r. był pierwszym redaktorem „Maszyn elektrycznych i transformatorów. Zeszytów Problemowych” (później zmieniły nazwę na „Maszyny elektryczne - Zeszyty Problemowe”). W centrali spółki w Warszawie istniało Biuro techniczne, które opracowywało projekty elektrowni, sieci przemysłowych, układów napędowych, urządzeń trakcyjnych itp. zastosowań maszyn elektrycznych. W biurze tym pracowało wielu wybitnych inżynierów, a wśród nich: B. Dubicki,

W. Hering, W. Kotelewski, J. Lando, L. Zienkowski.

4. Działalność społeczna

Oprócz kierowania największym w Polsce międzywojennej przedsiębiorstwem maszyn elektrycznych Zygmunt Okoniewski, niezwykle aktywnie działał w wielu organizacjach gospodarczych i społecznych. Od 1914 r. do 1918 r. był członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego w Kijowie. W 1924 r. został członkiem Zarządu Polskiego Związku Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych (PZPE) oraz zasiadał w Komisji Metalowej PZPE. Od 1926 r. do 1936 r. był prezesem Rady i Zarządu PZPE, jako dyrektor Brown Boveri, wnosząc dużo inwencji i pracy w jego rozwój. W 1925 r. Okoniewski wraz z Tomaszem Ruśkiewiczem należał do specjalnej delegacji PZPE. Delegacja przedłożyła postulaty Związku Bankowi Polskiemu i Bankowi Gospodarstwa Krajowego w związku z ich ograniczeniami kredytowymi. W imieniu PZPE 21 I 1929 r. zawarł umowę z Federacją Pracy Przemysłu Elektrotechnicznego i Gałęzi Pokrewnych, która dotyczyła regulacji pracy i płac monterów (monter w świetle tej umowy to pracownik z ukończoną rzemieślniczą szkołą elektrotechniczną i 4-letnią praktyką odbytą w koncesjonowanym przedsiębiorstwie elektrotechnicznym). Brał, także udział w posiedzeniach Państwowej Rady Elektrycznej. W latach 1924-29 był wiceprezesem Polskiego Komitetu Elektrotechnicznego (PKE). W latach 1925-32 był wiceprzewodniczącym Komisji Maszyn Elektrycznych PKE. W 1929 r. uczestniczył w XI Zebraniu Plenarnym Polskiego Komitetu Elektrotechnicznego, jako wiceprezes Komitetu, a 22 III 1930 r. brał udział w XII Zebraniu Plenarnym PKE, jako sekretarz generalny. W latach 1925-1929 był członkiem rady Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych i Centralnego Związku Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów, tzw. „Lewiatana”. [„Lewiatan”, został utworzony 15 XII 1919 w Warszawie, jego przedstawiciele zasiadali w parlamencie II RP, w wielu gabinetach i rządowych organizacjach doradczych. „Lewiatan” domagał się zwiększenia pomocy rządu dla przemysłu, obniżenia podatków i świadczeń socjalnych, czołowymi działaczami byli m. in.: A. Wierzbicki (naczelnny dyrektor) oraz W. Kiślański, S. Lubomirski, H. Strasburger, A. Falter, J. Żychliński (kolejni prezesi Rady)].

Do Warszawskiego Koła Stowarzyszenia Elektryków Polskich został przyjęty 14 VI 1922 r. Na posiedzeniu Koła SEP, które odbyło się 23 X 1923 r. Okoniewski zabrał głos w dyskusji po odczycie K. Straszewskiego „Elektrownia Pruszkowska”. Dnia 13 V 1924 r. na posiedzeniu Warszawskiego Koła SEP, swój odczyt miał inż. R. Podoskiego- „Wrażenia z podróży do Francji” (na temat obserwacji postępu technicznego w dziedzinie trakcji elektrycznej). W dyskusji po odczycie głos zabrał m. in. Z. Okoniewski. W dniu 1 II 1927 r. uczestniczył w Walnym Zebraniu Koła Warszawskiego SEP, na którym został wybrany na członka Komisji Rewizyjnej. Dnia 5 I 1929 r. na Zjeździe w Poznaniu został zatwierdzony nowy Statut SEP. Wiązało się z nim wiele zmian w stowarzyszeniu. Również w 1929 r. SEP połączyło się ze Stowarzyszeniem Radiotechników. W czerwcu 1929 r. Z. Okoniewski został wybrany, w drodze referendum przez pocztę Zarządu Głównego na prezesa SEP na roczną kadencję (uzyskał 184 na 234 głosy). W dniach 9 - 10 VI 1930 r. uczestniczył w Walnym Zgromadzeniu SEP w Warszawie, w nowym lokalu SEP przy ul. Królewskiej 11. Wygłosił wówczas powitalne przemówienie *Analiza Statystyki Elektro-technicznej*. W Zgromadzeniu tym brał udział prezydent RP Ignacy Mościcki, który otrzymał wówczas godność Członka Honorowego SEP.

Fot. 6. Prezydent RP Ignacy Mościcki w otoczeniu prezesa SEP Z. Okoniewskiego i wiceprezesa K. Straszewskiego podczas Walnego Zgromadzenia SEP w 1930

W dniu 22 II 1930 r. brał udział w Balu Elektryków, podczas którego zasiadał w Komitecie Honorowym jako prezes SEP. Po zakończeniu swojej kadencji prezesa SEP w VI 1930 roku

został wybrany wiceprezesem SEP, również na roczną kadencję. W dniach 14- 15 V 1931 r. brał udział w III Walnym Zgromadzeniu SEP, które odbyło się we Lwowie (jako wiceprezes SEP, a prezes PZPE). Z. Okoniewski uczestniczył, też w Walnym Zebraniu Oddziału Warszawskiego SEP, które odbyło się 27 II 1934 r. w Warszawie. Został na nim wybrany na członka Komisji Rewizyjnej. Brał udział w VI Walnym Zgromadzeniu SEP, które odbyło się 1 VI 1934 r. w Warszawie. Byli na nim obecni prezydent RP Ignacy Mościcki oraz przedstawiciele rządu. Brał, także udział w Walnych Zebraniach udziałowców spółki „Wydawnictwa Przeglądu Elektrotechnicznego”, w latach 1924-1925 i 1928 był członkiem Komisji Rewizyjnej przy spółce. W dniu 19 II 1927 r. brał udział w Konferencji poświęconej sprawie budowy turbin w Polsce. Konferencja odbyła się w Warszawie i zainicjowana była przez Stowarzyszenie Związku Mechaników Polskich. Referat Z. Okoniewskiego dotyczący spraw gospodarczych, w kontekście budowy turbin w Polsce, wywołał polemikę na łamach „Przeglądu Elektrotechnicznego”. W 1929 r., dla uczczenia 10-lecia niepodległości Polski, współorganizował Dział Elektrotechniczny na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu. Na wystawie tej „Polskie Zakłady Elektryczne Brown Boveri S.A.” otrzymały dwie nagrody państwowe- dyplom honorowy oraz Wielki Medal Złoty. Z. Okoniewski należał również do Społecznego Zrzeszenia Inżynierów RP z siedzibą w Warszawie (1935-36), jako członek Rady Naczelnej. W 1930 r. brał udział w III Zjeździe Polskich Techników Zrzeszonych w Poznaniu, podczas którego pod jego kierownictwem, trwały pertraktacje celne z Niemcami. Ponadto był prezesem Zarządu Polskiego Towarzystwa Akumulatorowego- „Petea”, prezesem Polsko- Szwajcarskiej Izby Handlowej, członkiem Zarządu Towarzystwa Przemysłowego – „Kabel” (od 1924 r.), radcą sekcji przemysłowej Izby Przemysłowo- Handlowej w Warszawie w czasie I i II kadencji, członkiem Państwowej Rady Kolejowej, członkiem Zarządu Studium Technologicznego przy Politechnice Warszawskiej oraz członkiem Centralnej Komisji Normalizacji Elektrotechnicznej PKE. Oprócz tego brał udział w pracach różnych komitetów zajmujących się organizacją wystaw i stypendiów elektrotechnicznych oraz budową domów akademickich i rozbudową Politechniki Warszawskiej. W 1927 r., po śmie-

rci T. Ruśkiewicza z ramienia PZPE podjęto inicjatywę, która miała na celu utworzenie funduszu stypendialny. Utworzony Komitet Funduszu im. T. Ruśkiewicza miał wynosić 25 000 złotych, a jego odsetki miały być przeznaczone na ufundowanie stałego stypendium dla studenta Wydziału Elektrotechnicznego Politechniki. Zygmunt Okoniewski był współtwórcą i członkiem tego funduszu, współtworzył go razem z M. Pożaryskim, F. Kraśnickim, R. Podoskim. Został również wybrany na członka komitetu uczczenia zasług śp. prof. inż. Stanisława Odrowąża-Wysockiego. Był współzałożycielem fundacji „Domy Akademickie im. Prezydenta G. Narutowicza” (1933 r.). Z. Okoniewski był założycielem, członkiem komitetu redakcyjnego i współpracownikiem czasopisma „Światło i Siła” w latach 1930-32. Za zasługi w służbie państwu otrzymał 23 VI 1923 r. Złoty Krzyż Zasługi. Jemu współcześni określali go jako człowieka, który *Odznaczał się ambicją, wytrwałością, co w połączeniu ze zdolnościami organizacyjnymi i doświadczeniem fachowym pozwalało mu pomyślnie realizować zamierzone cele.* W 1911 r. ożenił się z Michaliną Marią z Komorowskich (1883- 1965), nie pozostawili po sobie potomstwa. Kiedy umierał 23 marca 1936 r. w wieku 59 lat w Warszawie, wyraził wolę pochowania go w Żychlinie z twarzą zwróconą w stronę fabryki. Uważał, bowiem że w Żychlinie spędził najbardziej owocny okres swojego życia. Życzenie to zostało spełnione. Z. Okoniewski został pochowany na tamtejszym cmentarzu parafialnym. Pomnik grobowca został, zaś skierowany w stronę dzisiejszych Zakładów Maszyn Elektrycznych EMIT S.A. w Żychlinie- Grupa Cantoni. Z inicjatywy SEP w 1939 r. powstał komitet wydawniczy im. Z. Okoniewskiego, nie zdołał on jednak rozwinąć szerzej swej działalności na skutek wybuchu II wojny światowej.

Fot. 7. Zygmunt Okoniewski u schyłku życia

5. Wspomnienie o Z. Okoniewskim

Krótkie wspomnienie byłego pracownika Z. Okoniewskiego opublikował, w swojej książce A. Bocheński, (*Wędrowki po dziejach przemysłu polskiego*, T. III, Warszawa 1971, s.175). Niektóre, wybrane cytaty z książki Bocheńskiego pokazuje jak Okoniewskiego widzieli jemu współcześni:

Bufon, wielki bufon, kombinator w wielkim stylu. Gdy jeszcze nie miał auta i jeździł koleją z Warszawy do Żychlina, wynajmował dla siebie jednego cały przedział.

Jednak ten sam pracownik opowiadał, że w szereg lat po swoim odejściu stamtąd potrzeba mu było zaświadczenia o pracy i udał się do Okoniewskiego i dostał od razu pismo tak pochlebne, o jakim w życiu nie śmiałyby marzyć.

Gdy Okoniewski kupił kamienicę przy ul. Poznańskiej, dwa pokoje w swym mieszkaniu przeznaczył na kwatery dla ubogich studentów Politechniki.

6. Publikacje

1. „Nowe kierunki w elektrotechnice”, Kijów 1917, str. 24, (Referat wygłoszony na Zjeździe Techników Polaków w Rosji w dniach 23-28 września 1917 r.).
2. „Możliwości budowy w Polsce turbin parowych”, *Przegląd Techniczny*, 1927, nr 18, str. 422-425.
3. „Stan przemysłu elektrotechnicznego”, *Rocznik Informacyjny o Spółkach Akcyjnych w Polsce*, 1929.
4. „Analiza Statystyki Elektrotechnicznej”, Warszawa, 1930, str. 48.
5. „Możliwości budowy w Polsce turbin parowych”, *Przegląd Techniczny*, 1927, nr 18, str. 422-425
6. „Nasze Zadania”, *Przegląd Elektrotechniczny*, 1930, nr 12, str. 290.

7. Bibliografia

- [1]. „Przegląd Elektrotechniczny”, 1922, Z. 11, str. 173 Z. 24, str. 381; 1923, Z. 24, str. 414; 1924, Z. 1, str. 25, Z.5, str. 87, Z. 9, str. 156, Z.11, str. 182, Z. 14-15, str. 243, Z. 16, str. 260; 1925, Z.4, str. 62, Z. 10, str. 159, Z. 12, str. 194, Z. 18, str. 319-320, Z. 23, str. 419; 1927, Z. 7, str. 140-141, 146, Z. 11, str. 226; 1929, Z. 2, str. 29, Z. 11, str. 261, Z. 15, str. 478; 1930, Z. 4, str. 91, 92, 93, 95, 96, Z. 5, str. 128, Z. 10, str. 259, Z. 12, str. 290, 310, Z. 18, str. 495, 505-506; 1931, Z.10, str. 309, Z. 13, str. 476; 1932, Z. 8, str. 217, 231, 1933, Z. 16, str. 675, 1934, Z. 7, str. 145, Z 13, 443; 1936, Z. 6, str. 148, Z. 10, str. 639.
- [2]. *Przegląd Techniczny*, 1920, nr 10, str. 37, nr 48, str. 141, 1927, nr 18, str. 422-425.

- [3]. Bocheński A.: „Wędrowki po dziejach przemysłu polskiego”, T. III, Warszawa 1971.
- [4]. „Historia elektryki polskiej”, T. I i IV, Warszawa 1972-1976.
- [5]. Kubiowski J., Okoniewski Z. [W:] Słownik Biograficzny Techników Polskich, T. IX, Warszawa 1998, str. 93-95.
- [6]. Kubiowski J., Okoniewski Z., PSB, T. XXIII, z. 96, Wrocław 1978, str. 697-698.
- [7]. Monitor Polski, 10 listopada 1931 r., nr 260, str.5.

Autorzy

Jerzy Hickiewicz
Prof. Politechniki Opolskiej
j.hickiewicz@po.opole.pl

Ewelina Weber
mgr historii
Przemysław Sadłowski
mgr historii
przemyslawsadlowski@gmail.com